

CIVILIZACIJA LJUBAVI UČI SE U OBITELJI

PREDAVANJE NA TRIBINI "OBITELJ – U GODINI OBITELJI"

Dubrovnik, dvorana bl. Alojzija Stepinca, 11. ožujka 2004.

Ljubav – najveća od svih kreposti

Možda se i vama već dogodilo: promatrali ste kako se neki roditelji ponašaju prema svojoj djeci i pomislili: "To neće biti dobro! To nije nikakav odgoj!" Pa ipak sve bude dobro, protiv svih pravila pedagogije i psihologije. I zaista, bit će dobro ako je u odgoju i uopće u obitelji prisutno ono presudno: **ljubav**. Da je ljubav najveća od svih kreposti svjedoči sveti Pavao riječima *"Kad ljubavi ne bih imao, ništa mi koristilo ne bi" (1 Kor 13,3)*.

Što je ljubav? Jedva da postoji riječ koja se toliko upotrebljava i zloupotrebljava: ljubav kao trpljenje, ljubav kao seks, ljubav kao oduševljenje, ljubav u šlagerima i romanima, podmitljiva ljubav, ljubav "za nekoliko krasnih dana"! A ljubavlju se naziva i: ljubav majke prema bolesnom djetetu, ljubav djece prema roditeljima, ljubav prema domovini, ljubav prema prirodi i životinjama, ljubav prema prijatelju i konačno: ljubav bračnih drugova koji jedno drugome ostaju vjerni i uz najveće poteškoće.

Što je ljubav? Mi kršćani bismo to trebali znati bolje od drugih. Mi bismo trebali biti "specijalisti" ljubavi. Jer Biblija kaže *"Bog je ljubav" (Iv 4,16)*. On je Onaj koji beskrajno i nepojmljivo ljubi. O tome nas je izvijestio Isus, i to ne samo pukim riječima, On je to posvjedočio čitavim svojim životom, a povrh svega svojom smrću *"Bog je tako ljubio svijet, da je dao svoga jedinorođenog Sina" (Iv 3,16)*. Da razumijemo što je ljubav moramo gledati na Boga. Prava ljudska ljubav je odsjaj ljubavi koja je sam Bog i koju nam Bog neprestano iskazuje. Da doživimo što je ljubav u braku i obitelji moramo gledati Isusa Krista. Jer On želi da njegova ljubav prema Crkvi bude vidljiva u ljubavi muža i žene, u ljubavi roditelja i djece. Bračna i obiteljska ljubav je sakramentalna ljubav. Od Boga doživljavamo da ljubav ne želi uzimati nego davati. Nerazumijevanje ove tajne ljubavi uzrok je mnogih nesporazuma u životu. Od Isusa doživljavamo da ljubav prvotno ne usređuje sebe, nego drugoga čini sretnim.

Ljubav podrazumijeva drugoga kakav on jest, ne idealnu sliku – nego stvarnost posve određenog čovjeka, ne preduvjete ili garanciju za budućnost – nego potpuni rizik ljudskog razvoja. Kad bismo je drugačije shvaćali, onda bi ona ovisila samo o vanjskim stvarima, o atraktivnostima, o mladosti i imanju; nestala bi kad bi iščezli pokretački razlozi. A tada se dolazi do mišljenja: nisam mislio na ovu ženu, nisam se za njega udala. Nitko ne može

zahtijevati da uz nju izdržim! Ljubav je znači mrtva. To doživljavamo u razvodima brakova, u lomovima obitelji, u bezimenom trpljenju stotina tisuća onih koji su time pogođeni najčešće bez svoje krivnje. Da li je ljubav stvarno umrla? Ili ćemo se pitati da li je ikada bila tu, ili je možda bila u početku, ali nije rasla ni dozrijevala?

Što je dakle ljubav? Pomoću 13. glave Prve poslanice sv. Pavla Korinćanima zapućujemo se stazom koja nas najneposrednije i najdojmljivije vodi u spoznaju cijele istine o civilizaciji ljubavi. Nijedan drugi biblijski ulomak ne izriče tu istinu jednostavnije i dublje nego što je izriče *hvalospjev ljubavi*.

U čemu se pokazuje prava ljubav? Odgovoriti na to pitanje značilo bi isto što i zagrabit punom šakom iz beskrajnog mora ljubavi. Ali, i u najmanjim znakovima ljubavi ona se sva podrazumijeva. Zadržimo se zato barem na dva takva znaka, koji su uzeti iz opisa ljubavi koje sv. Pavao preporučuje u svojim Pismima obiteljima i zajednicama.

Prvi (znak) glasi: *"Podnosite jedni druge i dobrostivo opraštajte" (Kol 3,13)*. **Podnositi** jedni druge podrazumijeva više od samog prihvaćanja, koje se možda ionako više ne da promijeniti. Podnositi se može i ljude koji su "teški" u potajnoj nadi da ćemo ih se uskoro riješiti. U braku i obitelji se ne misli na takvo podnošenje. Muž i žena, roditelji i djeca žive skupa u najužoj životnoj zajednici. Ako se jedno s drugim miri samo zato što je sada tu, ne može se govoriti o ljubavi. Ima takvih situacija da žive jedno pored drugoga, umjesto jedno s drugim. Svaki ostaje pri svojim stanovištima, kod svojih životnih navika. Radi "mira u kući" o tome se više ne razgovara. Ali atmosfera je napeta. Mladi ne shvaćaju stare niti stari shvaćaju mlade. Podnose se samo naizvan.

A podnošenje znači više. Podnijeti znači prihvatiti jedno drugoga, dopustiti da nešto vrijedi, dati mu pravo da bude ono što jest, ne htjeti ga preusmjeriti u ono što mi hoćemo da bude. Podnijeti znači ozbiljno uzeti drugoga u njegovoj osobnosti, njegove dobre i manje dobre osobine. Podnijeti znači prihvatiti i zatajenje jednog čovjeka, ne prihvatiti ono što je krivo, nego čovjeka koji je postao kriv. Prihvatiti drugoga kakav on jest: i muža koji ima posve druge interese, i ženu koja se manje zanima za posao muža, i sina koji se razvija posve drugačije i kćerku koja je zakazala u školi. Ni jedan čovjek ne može ispuniti očekivanja koja na njega upravlja prenapeta ljubav pa zavaravanja moraju dovesti do razočarenja. Jedino ako prihvaćamo čovjeka, a ne nešto što je na njemu, darujemo mu onu toplinu koja dolazi iz ljubavi. Obostrano prihvaćanje stvara onu atmosferu u kojoj čovjek nalazi smisao svoga života, nadu i radost.

U prihvaćanje spada i iskustvo **opraštanja**. Tko jednog čovjeka prihvaća neopozivo, prihvaća ga i s njegovim pogreškama i s njegovom krivnjom. Za Isusa je spremnost oprostiti toliko važna vrlina, da smatra kako je naše bogoslužje besmisleno i licemjerno ako ne činimo sve za pomirenje. To može biti vrlo teško. To može biti nadljudski teško, kada je drugi započeo, kada je možda podmuklo zloupotrebjavao povjerenje i izdao ljubav, kada je prevario bračnog druga, kada je roditelje teško povrijedio. Oprostiti ne znači odobriti grijeh. Oprostiti znači probiti đavolski krug zla, vratiti milo za drago na drugi način: "novčanicom"

ljubavi, koja čovjeka ne napušta, nego ga oslobađa spona zla. A to može jedino ljubav koja ispravno oprašta. Podnositi jedni druge znači oprostiti jedni drugima. Možda je najteže, ali i najvažnije drugome oprostiti što je takav kakav jest: bračnom drugu što nije ispunio očekivanja, djeci što nisu ono što bi roditelji, ili čak i oni sami, htjeli biti. Podnašanjem i opraštanjem doživljavamo da ljubav u braku i obitelji nikada ne dolazi do kraja. Ona mora rasti i dozrijevati. Jer, škola ljubavi *"nikada ne prestaje"* (1 Kor 13,8).

"Ljubavlju služite jedni drugima" (Gal 5,13) drugi je zahtjev s kojim sv. Pavao opisuje ljubav u svagdašnjici. Ljubav se mora dokazivati u djelima, a ne samo pukim riječima. Riječ **služiti** ne pristaje pravo u govor modernog čovjeka. Čini se da ona potječe iz vremena kad su ljudi još bili različiti, kad su se dijelili na one koji vladaju i one koji slušaju. U vrijeme jednakopravnosti nema mjesta podređenosti. S druge strane mnogo govorimo o "službi", "službeničkim zvanjima" i sl. Radi se o poslu za koji je netko plaćen. Očekuje se da će on za svoju plaću "dobro služiti". Pavao sigurno nije ovako shvaćao služenje. Takva služba ne bi bila dovoljna u braku i obitelji. Služenje u kršćanskom shvaćanju jest služenje kako ga shvaća Krist Gospodin. Prilikom pranja nogu Isusu je sažeo, a na Veliki Petak na nezaboravan način pokazao kako On shvaća služenje. Njegov život i umiranje bili su služba predanja za nas.

"Tko hoće među vama biti najveći, neka vam bude poslužitelj. A tko hoće među vama biti prvi, neka vam bude sluga" (Mt 20,26). Ove se riječi ne mogu shvatiti u smislu plaćene službe. Takvu službu može činiti netko samo čistim srcem. Isus to očekuje od svih, On to osobito očekuje u braku i obitelji. Služenje ne protuslovi priznavanju i vršenju autoriteta. Jer i autoritet se može ispravno shvatiti jedino kao služenje. Apsolutni autoritet posjeduje jedino Bog. Ljudski autoritet, i onaj Crkve, jest autoritet koji služi. Tko ima autoritet treba sve svoje snage uložiti pomažući one koji su mu povjereni kako bi postigli svoj cilj. Uistinu, što bude više služenja među bračnim drugovima i prema djeci to će na njihovom putu biti više svjetla, to će više jedni druge podnositi i jedni drugima služiti poštujući osnovno pravilo ljubavi.

Ta ljubav, kojoj je apostol Pavao posvetio himan u Prvoj poslanici Korinćanima, ljubav koja je *"strpljiva", "dobrohotna"* i *"sve podnosi"* (1 Kor 13,4.7), zacijelo je **zahtjevna** ljubav. No, u tome i jest njezina ljepota: u tome što je zahtjevna, jer na taj način čini pravo dobro za čovjeka te ga zrači i na druge. Samo onaj koji u ime ljubavi zna biti zahtjevan prema sebi, može zahtijevati ljubav od drugih. Jer ljubav je zahtjevna. Ona je takva u svim ljudskim prilikama, takva je još više za onoga koji se je otvorio Evandjelju. Ljudi naših dana trebaju otkriti tu zahtjevnu ljubav jer se u njoj nalazi uistinu čvrsti temelj obitelji, temelj koji je kadar *"sve podnijeti"*. Prema Apostolu, ljubav neće biti u stanju *"sve podnijeti"* ako podliježe *"zavisti"*, ako se *"osvećuje"*, ako se *"pravi važnom"*, ako *"nema obzira"*. Sveti Pavao uči da je prava ljubav drugačija. Ona *"sve vjeruje, svemu se nada, sve podnosi"* (1 Kor 13,7). Upravo će takva ljubav *"sve podnijeti"*. Jer u njoj djeluje moćna snaga samoga Boga koji je ljubav. Tu je na djelu moćna snaga Kristova koji je Otkupitelj čovjekov i Spasitelj svijeta.

Opasnosti koje se nadvijaju nad ljubav predstavljaju prijetnju i za civilizaciju ljubavi jer potiču sve što je sposobno uspješno joj protusloviti. Tu se najprije misli na sebičnost, ne

samo na sebičnost čovjeka pojedinca, nego također na sebičnost u dvoje ili u širem okolišu na društvenu sebičnost, npr. klasnu ili nacionalnu (nacionalizam!). Sebičnost se u svakom svom obliku izravno i korjenito protivi civilizaciji ljubavi.

Svjesni svih opasnosti koje u današnje vrijeme prijete ljubavi opravdano je postaviti pitanje: da li je civilizacija ljubavi uopće moguća? U susretu s civilizacijom užitka, u kojoj žena muškarcu postaje predmet, djeca roditeljima smetnja, a obitelj ustanova koja skućuje slobodu svojih članova, za mnoge je civilizacija ljubavi puka utopija. Misle, naime, da se ljubav ne može ni od koga zahtijevati niti se može kome nametnuti, da je to slobodni izbor koji ljudi mogu prihvatiti ili odbiti. Mada je to u osnovi točno, ipak ostaje činjenica da nam je Isus Krist predao zapovijed ljubavi kao što je i Bog na brdu Sinaju zapovjedio: "*Poštuj oca i majku*". Ljubav dakle nije utopija: zadana je čovjeku kao zadatak koji treba ostvariti uz pomoć Božje milosti. Povjerenja je mužu i ženi u sakramentu braka kao izvorno načelo njihove "dužnosti" te postaje za njih temeljem uzajamne obveze, najprije bračne, a zatim očinske i majčinske. U sklapanju braka mladenci se uzajamno darivaju i prihvaćaju izjavljujući da su spremni prihvatiti i odgajati djecu. Eto stožera ljudske civilizacije koja se ne može drugačije nazvati nego civilizacija ljubavi.

Odgoj za civilizaciju ljubavi

Odgoj za civilizaciju ljubavi **najodgovornija** je i najzahtjevnija zadaća svakog roditelja. Samo je za dva životna poziva Krist Gospodin ustanovio posebne sakramente: za svećenike – Svećenički red i za buduće roditelje – Sakrament svete ženidbe. Vidi se koliko je važnim Krist Gospodin smatrao te staleže, te životne pozive i na koliko ih je dostojanstvo uzdigao! Nema posebnog sakramenta za političare, za učitelje niti za liječnike. Ne postaje se inženjer, ni advokat primanjem nekog posebnog sakramenta, ali da se postane kršćanskim roditeljem treba primiti sakrament ženidbe!

Tko još nije čuo za *Georgea Washingtona*? To je onaj slavni čovjek koji je oslobodio Ameriku od engleske vlasti, uspio je ujediniti i postao prvi i jedan od najvećih predsjednika SAD. Po završetku rata, kada su mu došli čestitati prvaci naroda, taj slavni junak i državnik ovako im je odgovorio: "Gospodo, vi ste pogriješili adresu! Vi nemate što meni čestitati. Netko drugi zaslužuje vašu hvalu". Pri tim riječima otvorio je vrata susjedne sobe, gdje je ležala nemoćna starica, njegova majka, te pokazujući prstom na nju reče: "Njoj, gospodo, mojoj majci, pripada svaka hvala i čast! Jer, ako sam što dobra učinio, bilo domovini, bilo vama, to je plod njezina nastojanja i njezina odgoja. Dok sam još bio malen, ona me je rodoljubljem zadojila i čestito odgojila, pa svu današnju sreću, to javno priznajem, dugujem njoj, svojoj majci." Izvanredno priznanje! Mnogi i mnogi mogli bi pokazati na svoje majke i očeve i reći poput *Washingtona*: "Sve što sam učinio, moram njima zahvaliti".

Ovaj primjer samo potvrđuje mišljenje stručnjaka da karakter i sudbina čovjeka umnogome zavisi o ispravnosti odgoja kojem je bio podvrgnut u odlučujućim fazama svoga najranijeg djetinjstva. Dužnost odgoja ima svoje korijene u prvobitnom pozivu bračnih

drugova da surađuju u stvaralačkom Božjem djelu: rađajući u ljubavi i iz ljubavi novu osobu koja u sebi nosi poziv za rast i razvoj, roditelji time preuzimaju zadaću da joj djelotvorno pomognu da u punini živi ljudski život. Na to je podsjetio i Drugi vatikanski sabor: "Budući da **roditelji** daju djeci život, oni imaju vrlo tešku obvezu da ih odgajaju, i zato ih treba priznati kao prve i povlaštene odgojitelje svoje djece. Odgojna uloga roditelja je takve važnosti, da se teško može čim drugim zamijeniti. Na njima je da stvore takav obiteljski ambijent – prožet ljubavlju i odanošću prema Bogu i ljudima – koji će pogodovati punom osobnom i društvenom razvoju djece. Obitelj je stoga prva škola onih društvenih kreposti koje su potrebne svakom društvu."

Odgojno pravo i dužnost za roditelje je nešto bitno, jer je to povezano s prenošenjem života, to je nešto izvorno i prvobitno, s obzirom na odgojnu zadaću drugih, zbog jedinstvenog značaja odnosa ljubavi koji postoji između roditelja i djece, nešto nezamjenljivo i neotuđivo, i stoga ne može biti sasvim povjereno niti od drugih nasilno prisvojeno.

Odgojem se izgrađuje čovjek za ispravne odnose prema Bogu, prema samome sebi i prema svojim bližnjima, odgojem čovjek u sebi izgrađuje svoje sposobnosti i moći razuma, slobode i savjesti. Cilj kršćanskog odgoja je ostvarenje Božje zamisli o čovjeku da bude zaista slika i prilika Božja. Sveti Augustin govori o odgoju kao "najvećoj umjetnosti". Tvrdi da su djeca kao od voska učinjena, a od voska se može učiniti i kip anđela, ali i kip đavola. A tko će učiniti bilo jedno, bilo drugo, nego u prvom redu baš roditelji.

Odgoj je međudjelatan odnos roditelja i djece, te kao takav pretpostavlja sveobuhvatnost kreposti, mudrosti i ljubavi. Samo zrela osoba uravnotežit će zahtjeve duha, uma i srca. Izgradit se u tom pogledu može samo onaj koji ima snage i hrabrosti upoznati samog sebe, spoznati svoje dobre i loše strane. Poimanje slike o sebi temelj je na kojem se grade odnosi s drugima. Roditeljska uloga zahtjeva izgrađenost, odgovornost, zrelost, te ukoliko smo naučili živjeti u miru sa sobom, utoliko ćemo umjeti ozračje mira predavati i drugima. U Jakovljevoj poslanici nalazimo misao *"Tko je među vama mudar i pametan? Neka dobrim življenjem pokaže djela učinjena s blagošću koja je vlastita mudrost!" (Jak 3,13)*. I uistinu, najučinkovitija odgojna metoda jest svjedočenje osobnim životom.

Temeljno počelo, koje po svojoj naravi određuje odgojnu dužnost roditelja, a znači osnovnu potrebu djeteta, jest očinska i majčinska **ljubav**. Ljubav upravo u odgoju postiže svoje ispunjenje jer upotpunjuje i u punini usavršava roditeljsku službu života. Ljubav roditelja jest mjerilo koje nadahnjuje i vodi sav konkretni odgojni napor, obogaćujući ga vrednotama blagosti, postojanosti, dobrote, služenja, nesebičnosti, duha žrtve, a to su najdragocjeniji plodovi ljubavi. Roditeljska ljubav, dakle, nije upitna. Ona je uključena u ulogu oca i majke kao nešto sasvim prirodno. Ali, pronaći pravu mjeru u njezinu iskazivanju nije baš uvijek lako. Roditelj koji zatomičuje osjećaje u strahu da ne raspusti i ne razmazi dijete jednako griješi kao i onaj koji "guši" pretjeranom pažnjom ili "ucjenjuje" ljubavlju ("Neću te voljeti ako ne pojedješ objed"). Kadšto tako banalnim izjavama nesvjesno obezvrijeđujemo najuzvišenije osjećaje. U Prvoj Ivanovoj poslanici nalazimo riječi *"Nema straha u ljubavi; naprotiv, savršena ljubav isključuje strah. Jer strah pretpostavlja kaznu. A*

tko se boji, nije savršen u ljubavi" (1 Iv 4,18). Dakle, traži se ljubav u slobodi međusobnog uvažavanja i poštovanja osobe kao Božjeg bića stvorenog na njegovu sliku i priliku.

Dijete zavisi od svoje okoline. Živeći u svijetu odraslih izloženo je situacijama kojima po prirodi svojeg psihičkog i tjelesnog razvoja još nije doraslo. Da bi uspostavilo odnos s okolinom potreban mu je **siguran** oslonac. Ako se dijete neprestano loše vlada, ako je zagrižljivo, nepovjerljivo, tvrdoglavo prema drugima, uporno ili čak agresivno, to je znak da se brani. A brani se zato, jer ne osjeća dobrotu, zaštitu i unutrašnju sigurnost. Stoga veliki odgojitelj sv. Ivan Bosko ubraja među osnovne zahtjeve svakog odgoja, odgojiteljevu sposobnost da zna pokazati odgajanicima da ih voli. Ako netko nekoga voli, toga se ne treba bojati, što više, može se svom dušom predati njegovu vodstvu. Što prije netko osjeti da ga drugi ne voli, može očekivati da mu taj želi naškoditi. Zato se postavlja u obrambeni stav. Roditelji koji su spremni nositi se sa životnim tegobama bit će u mogućnosti pružiti sigurnost. Trajne nesuglasice, emotivna hladnoća i međusobno neuvažavanje loš su predložak za oblikovanje mlade duše. Bića koja tek izrastaju u odrasle osobe stasaju oponašajući stil življenja odraslih, ponajprije roditelja. Ako su okruženi sigurnošću, stjecat će samopouzdanje.

Međusobni odnos **razumijevanja i povjerenja** ne stvara se odjednom i naprećac. Takav odnos traži brižnu i ustrajnu njegu. Zapustimo li najljepši ružin grm on će uvenuti ili se "razdivljati". Tako i mlado biće, ako je zatvoreno (introvertirano), postat će tjeskobno (anksiozno) i potišteno (depresivno). Dijete kojem uskraćujemo povjerenje sumnjičavo je, a razumijevanje ako ne pronade u kući, potražiti će na prikladnim mjestima (korak po korak k ponoru neprilagođenosti - pušenje, alkohol, droga). Ne kaže se bez razloga da stramputica počinje na kućnom pragu.

Pitanje roditeljskog **autoriteta**, dakako, je dvojbena. Koje su njegove granice i gdje su pragovi koje ne smijemo prekoračiti? Do koje mjere ide sloboda koju dijete treba imati? Autoritet se može postići pod uvjetima da dijete ima povjerenja u roditelje, potom da ih poštuje. Često se autoritet izjednačuje sa strogošću, suprotno tome, prihvaćeni i uvaženi autoriteti vrijedni su poštovanja, a ne strahopoštovanja. S druge, pak, strane roditelji koji žele djetetovu naklonost zadobiti spuštajući se na razinu njegovih spoznajnih mogućnosti gube respekt, jer ravnopravnost između psiho-tjelesno neravnopravnih partnera rađa nepouzdanje.

Sloboda kao opće djelatno načelo razvoja mora se pomno i stupnjevito odmjeravati, kao što se i tijelo suncu treba postupno i oprezno izlagati, jer unatoč djelotvornosti sunčevih zraka njihovo prekomjerno upijanje može biti štetno. Tako i prevelika količina slobode odjednom dobijena postaje pogubno breme pod kojim se nedozrela osoba lako slama.

Jedan od najznačajnijih odgojnih postulata već je spominjan i nedvojbena je vezan za najučinkovitiju odgojnu metodu, a to je odgoj **osobnim primjerom**. U knjizi Sirahovoj čitamo *"Pa i umre li otac, kao da i nije umro, jer ostavlja sina sebi slična" (Sir 30,4).* Zar u

ovoj životnoj i svezremanoj tvrdnji sazdanom u samo jednoj rečenici ne stoji mudrost odgajanja? Dakako, protkana profinjenim nitima strpljivosti.

Strpljivost uključuje sveobuhvatnost riječi, misli i djela, jer *"Blaga je besjeda drvo života, a pakosna je rana duhu"*. Strpljivost pretpostavlja i uvažavanje nesavršenosti koju u svoje djece kao nastavku naših htjenja i očekivanja ne volimo pronaći, prisiljeni tada suočiti se sa slikom svojih slabosti. Iskrenim prihvaćanjem djeteta onakvim kakvo ono jest, bez a priori određivanja njegovih sklonosti i interesa, omogućujemo mu neopterećen razvoj. Sloboda nesputanog razvoja ne sadrži u sebi ravnodušnost ili, pak, nezainteresiranost za sudbinu djeteta, naprotiv, takav pristup zahtjeva suptilniju uključenost u samosavlađivanje. Roditelj kao identifikacijski model (otac – sinu, majka – kćeri) sabranim i odmjerenim držanjem pokazuju kako izgleda zrela i izgrađena osoba. Stoga u najosjetljivije doba prijelaza iz djetinjstva u mladenaštvo, kada se sukobljavaju ambivalentni motivi (potreba za sigurnošću i zaštitom, ali i želja za samostalnošću i neovisnošću), roditelj treba zadržavati pribranost. Najopasnije je kada konflikt koji po načelu prirodnog razvoja proizlazi iz sukoba oprečnih motiva podgrijavamo prihvaćajući stil neprimjerenog ophođenja (otresit ton, oponiranje, zabrane bez razumne argumentacije i sl.). Dobar roditelj raste sa svojom djecom - poruka je koja ističe važnost uvažavanja i poštovanja osobitosti mladog bića na svim razinama njegova razvoja.

Uspjeh odgoja ne ovisi samo o primjeru roditelja što ga daju djeci na području ljubavi i njihovom vjerskom životu, nego i o **brojnosti obitelji**. Iskustva pokazuju, gdje god je obitelj na visini kršćanskog shvaćanja života, a s više djece, da je time i odgoj djece puno uspješniji. Čak mnogo lakši! Jer kroz komunikaciju djece unutar obitelji kristaliziraju se i usavršavaju pojedine kreposti. U obitelji s brojnom djecom razvija se osjećaj potrebe suradnje, međusobnog suosjećanja, ljubavi, opraštanja, pravde i osobito smisao za međusobno potpomaganje.

Daljnji moment u odgoju djece jest odgajanje u **radnoj aktivnosti**. Znakovita je pojava da u obitelji s jedno ili dvoje djece radne aktivnosti nema. Roditelji kao da su zaokupljeni isključivo odgojem u intelektualnom usmjerenju i silno im je na srcu da dijete postane što naprednije. S druge strane, zataje kad se radi o odgoju volje. Takvo mlado biće posrne kad u pubertetu treba zagospodariti sobom. Naprotiv, u obitelji gdje ima više djece, ona se privikavaju na rad, što iziskuje životni napor i samodiscipliniranje. U cilju odgoja volje i radnih navika vrlo je korisno poticati djecu na bavljenje sportom, ali bez neumjernih ambicija za postizanjem vrhunskih rezultata.

Kršćanski odgojitelji svjesni su činjenice da oni ne mogu sve učiniti sami, pa i uz najbolju suradnju odgajnika, već moraju računati s Božjom pomoći, s njegovom **milošću**. Naša djeca, naime, nisu naš neograničeni posjed koji se nalazi pod našom neograničenom moći, nego su posuđeno dobro, darovi poklonjeni na određeno vrijeme, koji su nam povjereni kao cvijeće kako bismo mu, kao dobri i odgovorni vrtlari, pomogli da se razvije. Roditelji nikada ne smiju zaboraviti da su njihova djeca i Božja djeca, da su baštinici ne samo

roditeljske kuće i imetka, nego nadasve i baštinici kraljevstva Božjega, pa im je stoga potreban i vjerski odgoj.

Divna majka Makabejka, kojoj ubijaju sedam sinova za redom, i to na najstrašnji način, ne moli krvnika, kralja, za milost, niti kuka nad teškom sudbinom svoje djece. Zašto? Sama to otkriva u poruci koju upućuje umirućim sinovima: *"Ne znam kako ste nastali u mojoj utrobi, jer nisam vam ja darovala ni život ni duh, niti vam tkivo složila. Zato će vam Stvoritelj svijeta, koji je saznao ljudski rod i koji svemu daje početak, milosrdno vratiti i duh i život"* (2 Mak 7, 22-23). Bila je ona prava kćerka Abrahamova, koji je "vjerovao protiv nade", i bio spreman za volju Božju žrtvovati svojom rukom svojega jedinca, iako mu je obećano veliko potomstvo. Stoga, kršćanski odgojitelj mora odgajati svoje odgajanike u skladu s odgojnom metodom Oca nebeskoga. Što to znači? Odgojitelj treba biti svjestan da ne daje on milost, ni svetost, već da je samo instrument, djelatelj, predlagatelj odgojnih vrednota spasenja. Odgajanjem kršćanin raste, ali uspjeh ne ovisi samo o odgojitelju koji sadi i zalijeva, niti o samom odgajaniku, već o Bogu koji *"čini da raste"* (1 Kor 3,7).

Valja pripomenuti da kršćanski odgoj nužno uključuje nadnaravne vrednote odricanja, mrtvljenja, križa. Nitko, naime, nikada ne može dokinuti vrijednost Kristova učenja o odricanju sebe i nošenju križa. U duši odgajanika mora vladati Krist, i to onaj Raspeti, jer nema drugog puta napredovanja i spasenja.

Kršćanske obitelji u svom odgojiteljskom poslanju imaju kao vrhovni cilj odgoja pomoći djeci i mladima da upoznaju **vjeru** i da po njoj žive. Pravo svjetlo darovat će sam Bog, kako nalazimo u Poslanici Efežanima: *"Ta milošću ste spašeni po vjeri! I to ne po sebi! Božji je to dar!"* (Ef 2, 8). Bog čini svoje. Nudi svoj dar svim vremenima i svim generacijama. To je utjeha i ohrabrenje roditeljima da sve ne ovisi o njima. Ali njima ostaje nenadoknadiv zadatak da učine svoj dio posla u odgoju vjere svoje djece. Roditelji su prvi vjeroučitelji. Oni Bogu "pripremaju teren". Mnoge je u osobnoj vjeri najviše mogla učvrstiti upravo obitelj, roditelji koji nisu padali u očaj pred materijalnim i drugim krizama, već su svoj izlaz tražili u molitvi i pouzdanju u Boga. Molitva, osobito obiteljska molitva, kao životna hrana i lijek, ničim se ne može nadomjestiti, kako u odgojnom procesu, tako i u životu uopće.

Civilizacija ljubavi je **radost**. Stoga, naša očekivanja u odgoju mogu biti upravo tolika kolika je i radost s kojom smo se davali, te kakvoća onoga što smo odgojem predavali. Tradicionalno oblikovani roditelji izjavit će: "Toliko smo se žrtvovali za dijete, a evo kako nam ono to vraća!". Koje li bremenitosti? A možda su se trebali manje "žrtvovati", a više uživati u njemu i radovati se s njim, jer samo se tako, uz svesrdnu pomoć Božje milosti, nadasve odgovorna odgojiteljska zadaća odgoja za civilizaciju ljubavi može uspješno ostvariti.

Neka nam sveti Josip, čiji ćemo blagdan proslaviti sljedeći tjedan, svima bude uzor i zaštitnik u ostvarivanju odgovornog odgojiteljskog poziva.